

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Bc. Daniela Rosová

An analysis of the history of French borrowings' pronunciation from Middle to Modern English on the basis of corpus data

ÚAJD FF UK, květen 2015, 71 + XII s.
(posudek oponenta)

Diplomová práce Bc. Daniely Rosové zkoumá – na pozadí fonologického vývoje střední angličtiny a (staré) francouzštiny a s využitím dichotomie *importation/substitution* v rámci Haugenovy teorie výpůjček – vliv starofrancouzských lexikálních inovací v (rané) střední angličtině na fonologii přijímajícího jazyka. Specificky se diplomová práce zaměřuje na pět kontrastivně relevantních konsonantických fonémů – afrikáty /ts/ a /dz/, frikativu /ʒ/, nazálu /ŋ/ a polosamohlásku /ɥ/ – s cílem vysledovat bližší okolnosti jejich převzetí do střední angličtiny a prověřit dvě vlastnoručně formulované hypotézy: Hypotézu 1 předpokládající, že cizí hláska bude nahrazena příbuznou hláskou domácího původu, tj. takovou, která s ní sdílí alespoň jeden artikulační rys, a Hypotézu 2 formulovanou takto: „hlásky moderní angličtiny, které byly přejaty společně s lexikálními výpůjčkami ze staré francouzštiny, se neshodují s jejich nynějšími francouzskými protějšky“. Materiál v rozsahu 95 raně středoanglických lexikálních výpůjček s řadou jejich pravopisných variant přitom diplomantka získala na základě kombinace primární excerptce v *Oxford English Dictionary* (čítající původních 307 lexikálních položek) a sekundárního ověření slovníkových dat v *Penn-Helsinki Parsed Corpus of Middle English*.

K hlavním přednostem předložené práce lze počítat zejména jednak diplomantčin samostatný přístup k vymezení a zpracování tématu i k aplikaci vytčené metody, jednak to, že práce má logickou strukturu a přináší jasný, sevřený výklad. Diplomantka zároveň prokazuje dobré znalosti anglické a francouzské historické fonologie, schopnost filologické analýzy v obou jazycích i schopnost účinně zacházet s (diachronními) korpusy. Analýza předpokládala také jistý podíl manuálního třídění získaných pravopisných variant. Celkově je dále třeba ocenit, že jakkoli práce v zásadě k anglické historické fonologii nové poznatky nepřináší, zajímavým způsobem prověřuje možnosti a meze kombinace lexikografické a korpusově založené analýzy na tomto poli.

Jakkoli se to na první pohled nutně nezdá, badatelský záměr Daniely Rosové je dosti ambiciózní, a vyžadoval by proto hlubší analýzu, než jakou za daných okolností diplomantka předkládá. V této souvislosti se jeví úvodní kapitoly zevrubně předkládající nárys zvukového, resp. pravopisného vývoje v obou jazycích jako zbytečně obsáhlé: bývalo by snad možno získat více času k rozboru dat i tím, že by se teoretický a přehledový výklad byl víceméně zaměřil pouze na historii vytčených pěti konsonantických fonémů (k dalšímu možnému – a

Ústav anglického jazyka a didaktiky

patrně prozíravějšímu – zúžení práce ve smyslu zásadního důrazu na středoanglické období srov. níže dílčí věcnou poznámku č. 1).

K oné hlubší analýze mohl vést přístup, který by – se zaměřením na vytčených pět konsonantických fonémů a na menší tematické ploše textu, jak naznačeno výše – pracoval nejprve, tj. dříve nežli se středoanglickým korpusem (případně místo něj), s elektronickou slovníkovou aplikací *Middle English Dictionary (MED)*; <http://quod.lib.umich.edu/m/med/lookup.html>). To by zaručilo rozšíření pravopisných dat oproti *OED* i zvolenému korpusu a zároveň zlepšilo možnosti sledování chronologie sledovaných změn s využitím rámcové datace textů pro *MED* excerptovaných. Je možné, že by pak byly méně závažné i nesnáze s nedostatečným množstvím pravopisných dat (pouhé 3 výskyty *dz* aj.), homografií aj., jichž si je diplomantka dobře vědoma. K tomuto možnému přístupu se dále váže otázka 3 níže.

Dílčí věcné a formální poznámky:

1. Název práce neodpovídá zcela jejímu obsahu a zrcadlí patrně původní, širší výzkumný záměr: zkoumané vzorky jsou z období 1100–1300 a soustavně se sledují do konce doby středoanglické; raně moderní stadium se v textu komentuje nesoustavně – pozdní střední a „moderní“ angličtina tak představují póly, mezi něž se ve výkladu a analýze povětšinou intrapoluje.
2. K výkladu na s. 13: utváření jazyka vědy se v raně moderní době nezakládalo pouze na lexikálních výpůjčkách.
3. Výklad o středoanglické fonologii ne vždy jasně formulačně rozlišuje mezi hláskami a fonémy, resp. alofony: např. ve výčtu staroanglických „konsonantů“ na s. 19 schází velární spiranta χ . Výklad o ztrátě *w* po *t*, *s* na s. 22 opomíná kombinatorickou vázanost na následující zadopatrový vokál.
4. K výkladu o historii anglického pravopisu (kap. 1.4): vhodnější termín než *graphics* by býval *graphemics*.
5. Bibliografie není zcela sjednocena, pokud jde o formální úpravu, a schází v ní zdroj „Straka“, citovaný na s. 38. Apendix 2 je v práci uveden již na s. 47–48.
6. Text je jinak jazykově i redakčně vypraven na odpovídající úrovni, bez literních chyb; některé jazykové chyby (zejména v interpunkci, užití členů a jisté nadužívání přivlastňovacího pádu) jsem si dovolil vyznačit do výtisku práce, který jsem měl k dispozici.

Otázky k obhajobě:

1. K výkladu o přízvuku v romských nářečích na s. 18: jak přesně souvisejí rozdíly v přízvukování s kontaktní situací v západní, resp. střední Evropě (např. vzhledem k rozdílu mezi přízvukem v italštině a ve slovenštině)?

Ústav anglického jazyka a didaktiky

2. Definuje se „různost“ v Hypotéze 2 stejně jako v Hypotéze 1? Co Hypotéza 2 o zamýšlené analýze vypovídá? Nemůže výsledná různost být výsledkem působení rozmanitých pozdějších faktorů v jednom i druhém jazyce?
3. Jakou metodou se pracovalo s pravopisnými údaji z *OED*? Např. u *praise* (s. 49) se neuvádí varianta *praze*, podstatná pro další výklad (další formy se –z– by pak poskytlo *MED*). Podobně u slova *March* (s. 49) se nepracuje s variantou *Marz* (*marz*) jakožto variantou anglickou (nýbrž jen starofrancouzskou/anglonormanskou), byť ji *OED* uvádí na roveň s ostatními (v *MED* lze pak najít další výskyty této varianty včetně datace prostřednictvím textů, jako je *Cursor Mundi* či *Havelok*).

Celkové hodnocení:

Diplomovou práci Daniely Rosové doporučuji k obhajobě a předběžně hodnotím známkou výborně až velmi dobře.

22. května 2015

prof. PhDr. Jan Čermák, CSc.